

Heel wat voornamen worden in de volkstaal gebruikt als spotnaam, soms ook als scheldnaam. Voornamen evolueren dan tot soortnamen en worden dan ook voorafgegaan door het onbepaald lidwoord "een", "ne(n)" in het dialect. Zo was er ooit een individu, Charles genaamd, die bekend stond om zijn fratsen. Nadien werd zijn naam gegeven aan andere fratsenmakers. Zo ontstond een nieuw woord: ne sjaaln. Deze vorm van naamgeving komt tot stand op basis van gelijkenis en wordt metafoor genoemd.

In sommige gevallen is de voornaam in de spotnaam die ervan afgeleid werd niet direct terug te vinden, doordat hij danig vervormd werd: nen teppen, ne zjoeben, ...

Vaak wordt de verkorte voornaam, de roepnaam, voorafgegaan door een 'epitheton ornans', een schilderend bijvoeglijk naamwoord, meestal met negatieve appreciatie: een vuil Trien (Catharina), een onnozel Wanne (Johanna), een dikke Mie (Maria), een domme Kalle (Kathelijne of Catharina) ... De meeste spotnamen afgeleid van voornamen lachen om de sulligheid, domheid, luiheid, onzindelijkheid enz. van de betrokkene.

Nen do is een goezak, een sul, iemand die met zich de zot laat houden. Soms ook, maar dan minder streng, eerder liefkozend "nen doris". Kan afgeleid zijn van Isidoor. Wordt nog frequent gebruikt in Nieuwerkerken.

Nen tonen is niet van de slimsten, een onnozelaar. Afgeleid van Antoon, Antonius. De heilige Antonius wordt ter hulp geroepen om verloren voorwerpen terug te vinden. Deze heilige heeft de reputatie zeer inschikkelijk te zijn, vandaar dat sommigen hem vertrouwelijk met "Antontjen" aanspreken. Als het verloren voorwerp niet snel teruggevonden wordt, kan het gebeuren dat het beeld van Antonius zolang met het gezicht naar de muur gekeerd wordt tot hij hulp biedt. Ik heb de spotnaam "nen tonen" maar eenmaal horen gebruiken, meer dan 35 jaar geleden, door een Nieuwerkerkse groot tante.

E zjilleken horen we in de uitdrukking 't zjilleken me iemand agen, d.i. de zot met iemand houden. "Aan de oorsprong ligt de voornaam Gillis (Egidius). Van oudsher was 'Gille' de nar die kermessen, stoeten en feestelijkheden hielp animeren. De spotnaam is immers evengoed in Frankrijk en Wallonië gekend, en de Gilles van Binche(1) zijn de jongste afstammelingen van de vroegere kermisnarren(2)." Een gelijkaardige uitdrukking, maar niet afgeleid van een voornaam luidt: ge moetjer de lil ni me agen, je moet er niet mee sollen!

Ne zjoeben, e zjoebeken is een goezak, iemand voor wie het allemaal goed is, een sul. Zou afgeleid zijn van Jozef. Gerard Van Herreweghen(3) vermeldt ook Job als mogelijke voornaam waarvan "zjoeben" werd afgeleid. Jozef was de voedstervader van Jezus, die, alhoewel hij geen vrouw bekend had, de zwangere Maria niet in de steek liet. Vandaar de connotatie braaf, sullig, in het Nieuwerkerks ne goeien bloed.

Nen teppen is een onnozelaar. Zou volgens mij eveneens afgeleid kunnen zijn van de voornaam Jozef. De vleivorm van Jozef is Seppen, gevormd met "zef", de tweede lettergreep, de stam van Jozef. Door affectvol te spreken wordt de stemhebbende z een stemloze s(4). De f (fricatief) wordt een p (occlusief); zo krijgen we sep. "Doordat (het diminutiefsuffix) -en vertrouwelijkheid uitdrukt, leidt het (tegenover kinderen) tot grotere genegenheid en wordt aldus een augmentatief."(5) Hetzelfde effect wordt bereikt door de verdubbeling van de p(6). Het eindresultaat is Seppen en van Seppen naar teppen lijkt me een kleine stap. In het Nieuwerkerks en vele andere dialecten is het hier beschreven naamgevingsproces nog steeds werkzaam. Zo vangen we soms op: Ha, wie dammen doeër emmen, de Lukken (Luc), de Polle (Paul)! In de Brabantse dialecten, waar het Nieuwerkerks nauw verwant aan is, valt de n van het diminutiefsuffix -en soms weg. Zo krijgen we Seppe, Polle, Mille (van Emile)

...
Van Herreweghen vraagt zich af of teppen afgeleid zou kunnen zijn van Tibout, wat mij toch minder waarschijnlijk lijkt.

Ne kaljen is nog zo een onnozelaar. De mouillering, d.i. 'week' uitspreken (ll wordt lj), typisch voor ons dialect (cf. Olijst), maakt dit woord bijzonder klankrijk. Het zou kunnen afgeleid zijn van Karel (Kalle als Scandinavische variant), maar misschien toch eerder van het Middelnederlandse callen, dat we nog herkennen in raaskallen, d.i. domme, onsamenhangende praat vertellen. Een vrouw die er maar op los babbelt noemen we een domme kalle. Een man die dat doet is ne kaljen.

'n kalle is dus een dwaas, onnozel vrouwmens. Naast bovenstaande verklaring zou het woord ook op de voornaam Kathelijne of Katharina kunnen teruggaan. Calle(7) is er immers de roepnaam van.

Ne sjaaln is ne ska jongen, een schavuit, een grapjas. De keurige voornaam is Charles, Karel in het Nederlands. Ook met sjarlowie (Charles-Louis) duiden we een grappige kerel aan, ne kejeln.

Nen (h)ennen heeft in ons dialect twee betekenissen: de naam voor een Vlaamse gaai en voor een kind. "De Vlaamse gaai (Garrulus glandarius) is een rossig bruine vogel met opvallende blauwe en zwart-witte vleugelvlekken. Hij zoekt steeds de omgeving van bomen op, van waaruit hij zijn luide geschreeuw laat horen."(8) De vogel kreeg daardoor de reputatie brutaal en stout te zijn. "Ne staatr ennen" is (was, want nog zelden te horen) bij ons de zeer denigrerende benaming voor een stout, schreeuwerig kind. De Vlaamse gaai heeft nog diverse andere benamingen, waaronder "hannen" en "wuiten". Bij ons is "ne wuiten" een zotte, luide, wilde, dwaas. In de paragraaf over het -en diminutiefsuffix lezen we bij Schönfeld: "Enkele zuidndl. formaties vertonen augmentatieve waarde: ... hennen naast hannen (Johannes) 'grote domme vogel; ekster; sukkel.'" (p.226) Wat de link is tussen de voornaam Johannes en een sukkel is me niet duidelijk. Misschien stond Johannes de Doper, "de roepende in de woestijn" hiervoor model?

Verder vangen we nog geregeld op in Nieuwerkerken: nen ou pee (van Petrus?), een vuil mie (Marie), een zotte treze (Theresia), ne roeëln tist (Baptist). Wellicht vergeet ik er nog.

Ook nog gehoord: nen agist, voor ne simpeln. August is de naam van een soort circusclown.

Tot besluit nog dit: A peist datje Zjang van Brussel es (a peist datje de maan es), awel merci Zjouk (Jaak) ! 't Es ne jaan-men-klueten' (Jean Claude?), iemand waar niet veel mee aan te vangen is, en zjest, ne zjestepee, nen blageer.